

# بررسی تأثیر هنر گچبری دوران ساسانی بر تزئینات گچبری معماری

## قرون ۱ تا ۵ هجری

### مهران منتشری

دانش آموخته کارشناس ارشد باستان‌شناسی دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل

m.montashery1371@gmail.com

### چکیده

هنر ایران از آغاز حیات خویش تا دوران اسلامی، دگرگونی‌های عظیم را شامل گشته است. دوران اسلامی از مهم‌ترین دوره‌های هنر ایران است که در آن بسیاری از هنرها تحت تأثیر آیین اسلام، دستخوش تحولات و پیشرفت‌های چشم‌گیری گشتند. یکی از این هنرهایی که در دوران ساسانی بسیار مورد توجه قرار گرفت و در دوران اسلامی نیز ادامه یافت، هنر گچبری می‌باشد که آثار زیادی از آن در قالب تزئینات معماری برجای مانده است. این هنر در میان هنرهای مختلف قرون اولیه اسلامی، جایگاه ویژه‌ای دارد و به‌عنوان الگو و پیش‌زمینه‌ای جهت شاهکارهای گچبری دوره‌های بعد از خود خصوصاً سلجوقیان محسوب می‌گردد. درباره تأثیرپذیری هنر گچبری در اینه قرون اولیه اسلامی ایران از هنر گچبری عصر ساسانی اطلاعات ناچیزی موجود است؛ بنابراین ضروری است که در این زمینه با توجه به اهمیت آن در هنر و معماری ایران، تحقیق و پژوهش بیشتری صورت گیرد. در این پژوهش، از طریق مطالعات و منابع کتابخانه‌ای و با روش توصیفی-تحلیلی، تأثیر هنر گچبری دوره ساسانی بر تزئینات گچبری قرون اولیه اسلامی (قرن ۱ تا ۵ هجری) در ایران و خارج ایران و همچنین مضامین نقوش گچبری و شیوه‌های نقوش گچبری در دوران اولیه اسلامی، بحث می‌شود.

**واژگان کلیدی:** ایران، دوران ساسانی، قرون اولیه اسلامی، گچبری

### مقدمه

از قرن‌ها پیش تا به امروز در ایران آثاری بی‌شمار در زمینه‌ی معماری و تزئینات وابسته به آن به جا مانده است که هریک از آن‌ها به نوعی یادمان و یادگار مردم هنر دوست و هنرمند این مرزوبوم و بیانگر ذهن خلاق و هنرمند، نحوه نگرش زندگی و اعتقادات مردم زمانه خود است. مصالح مورد استفاده و همچنین نوع بهره‌گیری از تزئینات در ادوار مختلف، در هر دوره متفاوت بوده است. شاید در هیچ سرزمینی مانند ایران کشف مصالح و فنون جدید با چنان علاقه‌مندی و دانش مورد بهره‌برداری قرار نگرفته است. در این بین گچ به‌عنوان یکی از مصالح اصلی معماری ایرانی است که به‌واسطه‌ی قابلیت‌های ویژه آن همواره مورد توجه هنرمندان و معماران واقع شده، به‌طوری‌که علاوه بر جنبه‌ی ایستایی آن، به‌عنوان یکی از مصالح، جنبه تزئینی آن مورد توجه قرار گرفته است و به‌صورت یکی از هنرهای تزئینی درآمد و در این راه سیر تکامل و تحول خویش را در بستر تاریخ ایران طی نموده و فراز و نشیب‌هایی را در پشت سر گذاشته، گاهی مورد توجه قرار گرفته و زمانی مورد بی‌مهری واقع شده است. هنرمندان ایرانی فنون گچبری را بدان درجه از پیشرفت و تکامل رسانیدند و چنان نقوش بدیع و ظریفی آفریدند که توجه همه هنرشناسان را به خود جلب کرده و مورد تمجید و تحسین سیاحان و دانشمندان خارجی و داخلی و علاقه‌مندان به تاریخ و هنر و آثار باستانی قرار گرفته‌اند.